

Matar un rossinyol - Harper Lee

Els dos primers paràgrafs de *Matar un rossinyol* són modèlics: hi apareixen els personatges principals, però el significat no l'entendrem del tot fins que no els rellegim després d'acabar el llibre. En altres paraules, la distribució del material narratiu s'assembla a una partida d'escacs de les que jugava José Raúl Capablanca, metòdica i artística. La novel·la gira al voltant del judici a un negre acusat de violar una blanca. Ara bé, al voltant d'aquest eix pivoten altres elements sense els quals no tindríem més que un llibre ben intencionat sobre el racisme. El més important d'aquests elements és Scout, la nena que temps després narra la història tal com la va viure, és a dir, amb tota la vivacitat i les limitacions dels vuit anys. El segon d'aquests elements és Boo Radley, el veí misteriós que no abandona mai la seva casa, i que tindrà un paper fonamental en la resolució dels fets. El tercer element són Dill i Jem, el veí i el germà de Scout: tots tres formen un equip que duu a la perfecció l'equilibri entre natura i cultura, entre innocència i malfiança. El quart element és la cuinera negra de la família, que aportarà l'altra versió del judici. El cinquè element és la família Ewell, la sinistra part acusadora. I el sisè és l'advocat defensor de l'acusat, l'advocat Atticus, que és precisament el pare de Scout, i que en tot el llibre no deixa de fer honor al seu nom: "Jo no l'havia sentit mai alçant la veu" diu la seva filla, "excepte un dia que parlava a una senyora sorda". Si hi afegim el sheriff, el jutge, les veïnes i els parents obtenim el microcosmos del poble imaginari de Maycomb, que configura i comenta un judici que és narrat per una nena que manté vinculacions directes amb l'acusació i amb l'acusat, però més directes encara amb la defensa. En realitat, però, els eixos poden acabar reduïts a tres: els Ewell, Boo Radley i els dos germans -Jem i la narradora.

Sobre Boo Radley, qualsevol paraula que afegim serà sobrer. Sobre els Ewell, val la pena citar un paràgraf del llibre, que servirà alhora com a tast d'estil: "Totes les poblacions de la mida de Maycomb tenien alguna família com els Ewell. Els alts i baixos de l'economia no modificaven la seva condició; la gent com els Ewell vivien de la caritat del país tant en temps de prosperitat com en el punt més baix d'una depressió. Cap inspector escolar era capaç de fer anar la seva nombrosa progènie a escola; cap inspector de salut era capaç de guarir-los dels defectes congènits i de la varietat de cucs i mals propis d'indrets insalubres que els afligien."

Pel que fa a la narradora, la petita Scout, com és? Doncs ha crescut sense mare, jugant amb el seu germà gran de dia i aprenent a llegir diaris i decrets a la falda del seu

pare cada vespre. Ja sap llegir el primer dia que va a l'escola, cosa que irrita la mestra, que voldria ensenyar-li a fer lletra de pal quan ella ja la sap fer lligada. Certament, les aules no resulten un lloc gaire aconsellable. No és estrany que poc després preguntí al seu pare: "Si no vols que aprengui a parlar malament, ¿per què em fas anar a escola?". Inconscient i generosa, Scout protagonitzarà les escenes més memorables del llibre, en particular l'enfrontament amb una banda de borratxos que volen aplicar la llei de Lynch a l'acusat. La seva mirada ingràvida resulta adequada per presentar uns fets tan dramàtics: es fixa en detalls aparentment banals, i en canvi no assisteix a una escena clau com ara la deliberació del jurat, que el lector no té altre remei que imaginar.

Un dels grans mèrits de la novel·la és que des de la primera línia no deixa de construir el context idoni perquè entenguem els capítols centrats en el judici. Els personatges i les circumstàncies es dosifiquen de manera que fins que no hem llegit cent pàgines ni tan sols sabem que s'està preparant un judici, i fins que no n'hem llegit seixanta més no ens n'assabentem del motiu. L'estratègia narrativa aconsegueix que els capítols sobre la vista, i en particular l'al·legat d'Atticus, es gravin amb força en la memòria del lector. Però el millor encara ha de venir: les reaccions de les parts implicades i l'escena culminant, on –tal com se'ns ha suggerit des del començament– Jem, Scout, els Ewell i Boo Radley entren en contacte.

Una de les lliçons que aprèn Scout és que la institució de la Justícia pot emetre veredictes injustos. N'hi ha d'altres, però, sobre l'amistat, sobre els veïns misteriosos, sobre les diferents menes d'honor o de monstrositat. *Matar un rossinyol* no és tan simple que permeti treure conclusions optimistes ni pessimistes. Al capdavall, una de les poques qüestions que queden clares és que no tot s'ensenyava a l'escola: "En Jem i jo ens fariem grans però ens quedaven ben poques coses per aprendre, excepte potser àlgebra".